

Pótlások a C. I. L. III. kötetéhez.

I.

Csomafája Kolozsvármegyei (kolozsvári járás) község¹ határában folyó évi március hó 20-ika táján *hat darab* feliratos római oltárkövet és néhány jelentéktelen szobrászati töredéket találtak a tavaszi munkával foglalatосkodó földművesek. Leletükről értesítették *Reményi Gábor* tagosító mérnök urat, kivel ismeretségben voltak és akinek szives közvetítésével jutottak az emlékek gyűjteménytárunkba.

A lelőhelyet március 22 és 23-án e sorok írója vizsgálta át. Az eredményről a következőket jelentheti. *Csomafája* község a nagyjában ÉNy—DK irányt követő *Borsai-patak* völgyében, annak jobb — tehát déli — partján fekszik, épen szemben a *Kidei-patak* torkolatával. Ez utóbbi vizecske u. i. É—D irányban csörgedezik annak a völgynek az ölén, mely völgyben *Kide* község is fekszik. A két patak által képezett északkeleti szögben, a *Borsai-patak*kal párhuzamosan futó törvényhatósági úttól mintegy fél km. távolságra emelkedik az a domb, melyet a nép *Domborhegynek* hív. Az agyaghegyből alig van meg valami, mert mindkét oldalán folyton omladozik. A *Kidei-patak*ra néző oldalának legfelső terrásán találták az emlékeket. Mikor reá akadtak — kincset sejtven — lázasan nekiestek a további ásásnak, de mindössze két meg nem határozható korú cserepet és egy vaskarikát találtak. No meg néhány terméskövet, melyekről csak annyi bizonyos, hogy soha beépítve nem voltak. Az egyik kőnek egyik sarka kilátszott és ez vezette az embereket nyomra; a többi is a felszín alatt rejtőzött közvetlenül. Valamennyi le volt döntve. A lelőhelyet alaposan át meg átkutatván, semmi nyomát nem találtuk épületnek. Mészhabarcsnak, téglának, téglacserépnek hirehamva sem volt. Az a néhány kidolgozatlan terméskő, melyről említettük, hogy előkerült, számba sem jöhet bármily kis építménynél sem. Arra tehát nem lehet gondolnunk, hogy itt római szentély maradványai van dolgunk. Inkább azt kell hinnünk, hogy a kövek — a feliratosak is — már építésre szánt anyagként kerültek oda.

A *Domborhegy lábánál*, közvetlenül a *Kidei-patak* balpartján fekvő területet *Palota* (Pálute)-nak hívja a nép. Azt mondják, azért, mert ott egykor egy pompás palota állott. Bizonyítékul az ott található kő-, cserép- és mészhabarcs törmelékekre hivatkoznak. Magam tisztában voltam vele, hogy a *Palota* elnevezés az oláh *pâ lute* = *Agyagosnál* név

¹ A 175-ik lapon levő térképen: 2.

magyarosítása. De azért találtam ott épületnyomokat is. Igaz, hogy nem sokat. Mindössze egy körülbelül 2—2,5 m. széles és 10 m. hosszú terület az, amelyen építésre használt kövek és téglák meg fedélcseréptöredékek vannak elszórva úgy, hogy szántani sem lehet. Valamikor azonban nagyobb terület is lehetett ezen a sorson, mert néhány kőrakás most is van. Az említett területet alaposan átkutattam, de falat nem találtam, sem pedig egyetlen akkora darab téglát vagy fedélcserépet, mely számbavehető volna. Egyetlen tény mutatja kétségtelenül, hogy ott valamikor épület állott: három követ találtam u. i., melyeket két réteg mészhabarcs tartott össze. Mindössze ennyi maradt meg tehát az épületből, melyet a földművelés tökéletesen megsemmisített. A fedélcseréptöredékek azonban valószínűvé teszik, hogy római-kori volt.

A falusiak tudnak egy vízvezetékéről is, melynek nyomait a régebben volt tagosítás alkalmával találták meg a patak ellenkező oldalán levő hegyoldalon. Állítólag egy feliratos követ is találtak volna ott, melyet a tagosító bíró vitt magával. De sem olyan embert nem tudtak előállítani, aki a vízvezeték helyét, sem olyat, aki a feliratos kő lelőhelyét pontosan vagy legalább megközelítőleg meg tudta volna mutatni.

Ezek előrebocsátásával lássuk a feliratos emlékeket.

1. A mellékelt ábrázolás mutatja a kő alakját úgy, hogy részletesebb leírás nem szükséges. A feliratos lap síma, tagozatlan; szélessége 50 cm., ma-

1. sz. kép. Dibus Deabus ajánlású római oltárkő Csomafájáról.

Fig. 1. Autel romain en pierre, trouvé à Csomafája, consacré à Dibus Deabus.

DIBVSDEABV	Dibus deabus
ETFOTVAC	et Fortunae con-
SERVAIRICI	servatrici
AELIVS	Ael(ius) Julius
VETEX)	vet(eranus) ex(centurione)
V S K M	v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)

gassága (az utolsó írásor aljáig) 47 cm. Felette: símadomború-homorúsíma tagozatú párkányon emelkedik a díszített oromzat. Ennek két sarkán akrotérium utánzata mellett, két stilizált, szarvra emlékeztető díszítés, középen négylevelű rozetta. A kő vastagsága nem állapítható meg pontosan, mert a háta letört; a szintén meglevő töredékek alapján körülbelül 40 cm. lehetett. Anyaga: homokkő.

A betűk 6 cm. magasak, gondosan vésettek. Az A-nál soha sincs meg a két szárát összekötő vízszintes vonal. Ugyanezzel a jelenséggel találkozunk az *allocutio Hadrianinál* (C. I. L. VIII. 2532.) és így, amennyiben nem a véső hanyagságáról van szó, korhatározó jelentőségű. Pedig minden jel a tudatosságra vall. Egyébként a betűk általában a II. század első felére utalnak. Az általában jellemző betűk, mint a *B*, *E*, *R* megfelelnek ennek a kornak. Az *L* itt használt alakja nem korhatározó, hanem a cursivus írásból a monumentálisba átvitt. Érdekes a *F* alakja (2. sor), melynek azonban kor meghatározó analogonját nem ismerem.

1. sor: *deabus* utolsó betűje a V szárai között van.

2. sor: *Fortunae* R betűje az O belsejében, N betűje a V és E betűje az A szárai közt látható. *Con* szótagban az N az O belsejébe került.

3. sor: a T-nek vízszintes tagja elmaradt, gondatlanságból.

4—5—6. sorok között levő mélyített vonalak amellelt szólanak, hogy a véső előre megvonalmazta, s ezzel beosztotta a beirt területet.

A szóban forgó *istenségek* eddig nem fordulnak elő a Corpus III. kötetében. A *dibus* alak a mellett szólana, hogy a felirat fogalmazója nem tudott jól latinul, mert idegen eredetű ember volt. Úgy látszik Hadrianus korában lépett katonai szolgálatba, tőle kapta az *Aelius* nomen; idegen volta mellett bizonyít az is, hogy nincs praenomenje.

A név egyébként még kétszer fordul elő a Corpus III. kötetében. Egyszer a 13751. b. sz. feliratban, melynek szereplője Kr. u. 134-ben a Moesia superiorban állomásozó *coh. I. Cilicum katonája*. Máskor meg téglabélyegeken találjuk (8065 a. b.). A téglabélyegek első sorában *leg. XIII. gem.* olvasható, a második sorában *Elius (sic!) Julius*. A név két tagját stilizált levél választja el. Gyulafehérvár környéki és veczei téglabélyegeken fordul elő.

Az a kérdés már most, hogy lehetséges-e az, hogy a *coh. I. Cilicum* és a *leg. XIII. gemina katonája* — utóbbinak valószínűleg már centuriója, — egy személy legyen? Nincs benne semmi lehetetlenség, mert *Aelius Julius* szolgálati ideje alatt történt meg, hogy Moesia superior és Dacia helytartója egy ember volt, aki az áthelyezést minden nehézség nélkül megtehetette. A téglabélyeg pedig valószínűvé teszi, hogy centurióról van szó, kinek centuriája vetette a szóban forgó téglákat.

Fortuna conservatrix mindössze egyszer fordul elő a Corpus III. kötetében egy *wieni* fogadalmi oltáron (14359²⁶), melyet egy primipilus emelt. Egyébként sem gyakori *Fortuna* a római katonai istenségek között, de önállóan alig fordul elő: mindig más istenség társaságában áldoznak neki. De így is csak *Vespasianus* óta, mint *Domaszewski* meg-

megállapította.¹ Egyébként a Fortuna tisztelete ellenkezik a római katonai önérzettel.

2. A kő négyszögletes hasáb alakú és hármastagozású: talp, törzs (felíratos lap) és fej. Teljességében 1 m. magas, melyből 20—20 centim. a talpra és a fejre esik, míg a többi a törzs teszi ki, melynek azonban csak mintegy felét foglalja

2. sz. kép. Juno Reginának szentelt oltárkő Csomafájáról.

Fig. 2. Autel romain en pierre trouvé à Csomafája, consacré à Juno Regina.

el az írás. A talpból a törzsre az átmenetet egy menedékes tag képezi. Ez áll a törzsből a fejre való átmenetre is. A homlokzatot tympanonszerűen képezték ki, melyet stilizált levéldísz tölt ki.

A talp és fej szélessége 42 centiméter, a törzsé 37 centiméter. Vastagsága 22—24 centiméter. A kő anyaga: homokkő.

IVNONIRA
GINAIVI
IVTEREX)
V S L M

Junoni Rae sic!
ginae Ael(ius) Jul
ius veter(anus) ex(centurione)
v(otum) s(olvi) l(ibens) m(erito).

A betűk 5 cm. magasak, elég gondosan vésettek. Jellemük egyezik az előbbi felirat betűinek jellegével. Különös megjegyezni való a szövegről sincs. Mindössze az 1—2. sorban *Raeginae* írásában kell kiemelni, hogy az első *e*-nek *ae*-vel való írása amellel bizonyít, hogy a fogalmazó nem tudott latinul.

A 3. sorban a *Veter* rövidítés szokatlan, bár nem szabálytalan. Az 1—2. sorban az E mindig az A szárai között van, a 4. sorban a Julius S betűje az V szárai között.

Juno nem igen szokott szerepelni — önállóan — a katonai emlékeken. Ha szerepel, akkor Juppiter és Minerva társaságában fordul elő, mint a capitoliumi triász tagja. Vagy pedig a III. század eleje óta, mint Augusta, Caelestis, stb., amikor tulajdonképpen az istenített császárnéra kell vonatkoztatni. A jobb korban azonban a nőnek semmi szerepet

¹ Religion des rom. Heeres, 40. lap.

nem ad a római felfogás az uralkodásban és így annál kevésbé a hadseregben. Tiberius anyjának túlkapásai tudvalevőleg igen rossz vért szültek. Csak a keleti szokások elhatalmasodásával barátkozott meg a római felfogás a női uralommal.

Annál meglepőbb tehát ez az emlék, melynek azonban megtalálhatjuk a magyarázatát is.

Úgy kell lennie u. i., hogy Juppiter Optimus Maximus és Minerva is kapott egy-egy oltárt Junoval együtt, vagyis a capitoliumi triász minden tagja külön-külön. De a három közül csak a Junonak szentelt került el épen ide, míg a Minervának szentelt megcsontult (l. alább 5. sz.) A Juppiternek szentelt nem került elő.

3. sz. kép. Apollónak szentelt római oltárkö Csomafájáról.

Fig. 3. Autel romain en pierre, trouvé à Csomafája, consacré à Apollo.

3. Alakja és beosztása, valamint díszítése egészen olyan, mint az előzőnek. Érdekes, hogy a két levél érintkezésénél egy fenyődoboz van, milyen a sírlelkeken szokott lenni. Egész magassága 98 cm., melyből 30 cm. esik a talpra, 24 cm. a fejre és 44 cm. a törzsre (felíratos lapra). A törzs szélessége 39 cm., a feje és talpé 46 cm., vastagsága 34–37 centiméter. Az emlék anyaga homokkő.

APOKINI	Apollini
AEK IVKIVS	Ael(ius) Julius
VETERANVS EX	veteranus ex (<i>centurione</i>)
V S K M	v(<i>otum</i>) s(<i>olvit</i>) l(<i>ibens</i>) m(<i>erito</i>)

A betük elég gondosan és jól vésettek. Magasságuk 6 cm. A 3. sorban az V és E jelentékenyen kisebbek és a többi közé beszorítottak, mintha utólag vésték volna, mikor a szöveget nem értő véső már kifeledte őket.

Apollo tisztelete is arra mutat, hogy Aelius Julius görög műveltségű ember. Egyedül nem igen szokott előfordulni a katonai istenségek közt, hanem Diana társaságában. Mindkettőt kivált a nyugati thraciai törzsek tisztelték és ezek révén jutott el a tiszteletük Moesiába és Daciába. Amint a mi keleti származású emberünk is Moesiából jutott Daciába.

4. Négyszögletes hasáb, mely az előzővel teljesen azonos tago-

zású és díszítésű. Csupán a tympanon két levele közt nincs a fenyődoboz. Magassága 97 cm., melyből 22 cm. a talpra, 20 cm. a fejre esik, míg a többi a törzsre. Ez utóbbinak szélessége 60 cm., míg a többi részeké 52 cm. Vastagsága 18 és 21 cm. Anyaga homokkő.

4. sz. kép. Mercuriusnak szentelt római oltárkő Csomafájáról.

Fig. 4. Autel romain, en pierre trouvée à Csomafája, consacré à Mercurius.

MERCVRIO	Mercurio
Δ K IV K I V S V T	Ael(ius) Julius vet(eranus)
EX) V S K M	ex(centurione) v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)

A betűk 5 cm. magasak, tisztán vésettek. A köztük levő vonalozás mutatja, hogy a véső előre kiszámította, hogy mekkora területre vésse őket.

A 2. sorban a két E az A-nak, illetőleg V-nek a szárai közt van.

Mercurius elég gyakran szerepel katonai emlékeken, de a katonai szolgálatokhoz való viszonyának okát és lényegét nem sikerült még megmagyarázni.

5. Töredék, melyen csak a feliratos oltárkő alja van meg. Eredetileg 6 cm. magas és elég gondosan vésett betűi egészen kikoptak,

úgy, hogy mindössze nem sok, amit meg lehet belőlük állapítani, anynyira megrongálódott a homokkő emlék. Megállapítható rajta:

5. sz. kép. Valószínűleg Minervának szentelt római oltárkő Csomafájáról.

Fig. 5. Autel romain en pierre, trouvé à Csomafája, consacré probablement à Minerva.

M

ΔΛ I

VET . X >

V M

M[*inervae*]

Ael(*ius*) J[*ulius*]

Vet(*eranus*) [e]x (*centurione*)

v(*otum*) [s(*olvit*) l(*ibens*) m(*erito*)]

Az itt elősoroltakból kétségtelen, hogy ezt az emléket is ugyanaz az Aelius Julius emelte, mint a többi. A kő anyaga, a megmaradt rész kidolgozása szintén amellett szól; pl. a 2. sorban *Ael*-ban az *E* elhelyezése ép' olyan, mint az előzőken.

Az 1. sorban egyetlen betű maradványa látható. Ebből azonban kétségtelen, hogy *M* volt és így valószínű, hogy *Minerva*-nak szolgált az oltár.

6. Ugyanott került elő egy sok tekintetben érdekes oltárkő, melyet azonban már más emeltetett. Ez is négyszögű hasábalakú, ennek is ugyanaz a hármastagozása van, csak hogy a feje nem díszes, hanem fej és talp teljesen egyező. Teljes magassága 112 cm., melyből 68 cm. esik a törzsre, 22—22 cm. a fejre és a talpra. Szélessége: törzs 45 cm., fej és talp 57 cm. Vastagsága 34, ill. 40 cm. Anyaga homokkő.

A tisztán vésett, az 1—2. sorban 5·75, a többiben 5 cm. magas betűk alakja után ítélve, a felirat a II. század végén vagy a III. század elején készült.

Az előző feliratoktól mindenek előtt a ligatúrákban tér el. Ilyen a 4. sorban: *te, ua, or, um*; — 5. sorban: *ae, ma*. Mindenik az általános szokásos módon képzett és arra vall, hogy vésőjének nagyobb

DEO INVICTO
 HERCVLI MAGV
 SANO PRO SALV
 E SVA ET SVCRM
 P Æ MAXIMVS
 A AMIL
 V S L M

Deo Invicto
 Herculi Magu-
 sano pro salu-
 te sua et suorum
 P(ublius) Ael(ius) Maximus
 a militiis
 v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)

6. sz. kép. Hercules Invictus Magusanusnak szentelt római oltárkö Csomafájáról

Fig. 6. Autel romain en pierre, trouvé à Csomafája, consacré à Hercules Invictus Magusanus.

gyakorlata volt a dologban. Az előzőknél talált ligaturák ellenben ennek épen az ellenkezőjéről tanuskodnak, bár a következetességet nem lehet teljesen elvitatnunk ott sem.

Ami már most a felirat tartalmát illeti, a következő három tényre kell gondot fordítanunk.

Hercules Magusanus tudtommal eddig nem szerepel feliratos emléken, ámbár az természetesen nem lephet meg senkit, ha katonai emléken Hercules névvel találkozunk. Találkozunk is elég bőven. Csak épen ezzel a melléknévvel nem fordul még elő. A melléknév Arabia egyik városának a nevéből alakított, amely várost Ptolemaeus is (V, 16) említ. Hazai istenségének emeltette tehát ez a P. Aelius Maximus, kinek nevével elég gyakran találkozunk a Corpus III. kötetében.¹

¹ Mindenekelőtt egy *holozsvári* darabot kell említenünk (855. sz.), mely arról szól, hogy J. o. m.-nak, álma miatt emeltetett.

A többiek: 8176. 8340, 8342 és 13663. — Apamae-Cibotus (Menander m.) és Pozsega mellett találtak, nem jöhetnek számba. Bár az elébb említett egy sírkő, melyet fiáért emeltetett egy P. Aelius Maximus. A Pozsega környékiek pedig családi sírkövek, melyet egy ottani — előkelő szerepet játszó — család feje még életében emeltetett. Semmiesetre sem lehetetlen, hogy a szóban forgó család ennek az utódaiból került ki, mert lovagrendi család.

A mi *P. Aelius Maximus*unk, kinek praenomenje és gentiliciuma nem véletlenül azonos a Hadrianus császáréval, a legnagyobb valószínűséggel fia volt a fennebbieken emlegetett Aelius Juliusnak, aki úgy látszik Arábiában látta meg a napvilágot és pedig épen Magusában. Mikor kiszolgált a katonaságot, — mint centurio — nyugalomba vonult. A fia már többre vitte, mert miután praefectus cohortis, tribunus legionis angusticlavus és praefectus alae volt, — vagyis azt a katonai ranglétrát mászta meg, amelyet a lovagrendiek, — *a militiis* (6. sor) címmel szintén nyugalomba vonult.¹ Vagyis nem vállalt procuratori állást, melyre pedig joga lett volna, mint lovagrendinek. Azt persze nem tudjuk megállapítani a feliratból, hogy a lovagrendbe már az apját felvették-e, de majdnem bizonyos, hogy fel és pedig úgy látszik később, mint az említett feliratok keltek, mert azokon még csak *veteranus ex centurione*, holott az *eques Romanus* cím sokkal hangzatosabb lenne és feliraton jobban festene. A felirat 6-ik sorának legelején levő *A* nem tekinthető másnak, mint tévedésnek: a véső már kivéste, amikor észrevette, hogy a szimmetria kedvéért a négy betűt jobb lett volna a középre vésni. Kikaparni nem akarta, hát otthagya, s a teljes szöveget benne megismételte. Más magyarázatát nem igen lehet adnunk, mert az eset analogia nélkül áll. A címzés előfordulása azt bizonyítja, hogy a felirat nem korábbi Septimius Severus koránál, ami egyébként egészen jól megfelel annak, hogy a benne szereplő az előző feliratokon szereplőnek fia legyen.

II.

7. Az alább ismertetendő feliratos emlék Szentkirály (Hunyadmegye) községben került napfényre pár évvel ezelőtt.² Jelenleg mint Tulea Teofil v. főjegyző úr letéte van gyűjteménytarunkban, hova dr. Kővári Ernő vajda-hunyadi t. orvos úr szíves közvetítésével került.

Az emlék anyaga conglomeratum. Magassága 99 centiméter, melyből 50 cm. esik a feliratos részre, míg a többi a talpra és fejre marad.

Érdekes, hogy az elülső oldala nem tagozott, csak a szemlélő balja felőli. Ez a jelenség arra mutat, hogy a feliratos oltár úgy volt beállítva, hogy csak ez az oldala volt szabadon, míg a másik oldalával valószínűleg a falnak támasztották, vagy ahhoz közel állott. Az elülső oldal teljes tagozatlansága azonban így is szokatlan. Pedig nem valószínű, hogy a tagozás később semmisült volna meg: túlságosan egyenetlen lett volna

¹ V. ö. Daremberg—Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, III./2. 1892 lap; Mommsen—Marquardt, Handbuch der römischen Altertümer, 2 kiad. V/II., p. 367, 8 jzt.

² A 175. lapon levő térképen: 3

a lecsiszolódás. Szélessége 38 cm., a talpnál és fejnél 43 centiméter, vastagsága 30—35 centiméter. A felirat szövege a következő.

I O M
 DOLICEN
 PROSALIMPL
 SEP SEVERIPIPER
 . . MAVR ANTO . .
 AVG TPSEPGET
 S · G · VAL · INGENVS
 SIG · LEG · XIII GEM
 EX VOTO

J(ovi) O(ptimo) M(aximo)
 Dolic(h)en[o]
 pro sal(ute) imp(eratoris) L(ucii)
 Sep(timii) Severi Pii Per(tinacis)
 [et] M(arci) Aur(elii) Anto[nini]
 Aug(usti) [et] P(ublii) Sep(timii)
 Get[as]
 C(aius) Val(erius) Ingenus
 sig(nifer) leg(ionis) XIII gem(inae)
 ex voto [p(osuit) ?]

7. sz. kép. Juppiter Dolicheusnak szentelt római oltárkö Szentkirályról (Hunyadmegye.)

Fig. 7. Autel romain en pierre, trouvé à Szentkirály (comitat Hunyad), consacré à Juppiter Dolichenus.

A betűk nem egyenlő nagyságúak és nem egyaránt rongálódtak meg. Nagyságuk: 1—2. sorban 5 cm., 3—9. sorban 4 cm. Az 5. és 6. sorban szándékos rongálás nyomai látszanak, mi ek oka a Geta és Caracalla emlékét ért *damnatio* lehetett. Ennek következtében a 4. sor elején nem állapítható meg, hogy vajjon az *et* ligatúrával volt-e vagy anélkül. A képen a *M. Aur*-nak is csak nagyon halvány maradványai láthatók, de magán a kövön és kivált a pacskolaton kétségtelenül megállapítható. A sor végén az *Anto* utáni betűk teljesen megsemmisültek. A 6. sor szenvedett a legtöbbet, azonban egészen jól megállapítható, hogy mit tartalmazott. Nem lehet megállapítani, hogy az *et* milyen ligatúrával volt írva, sem pedig azt, hogy a sor végén a *Geta* neve milyen végződésű volt. Valószínű, hogy csak *Geta* volt ott, míg a 7. sor elején levő *S* ehhez tartozott. Ha csak magát a feliratot nézzük, azt kellene hinnünk, hogy tévedés forog fenn s a véső a 8. sor-

ban levő SIG első betűjét véste a 7. sor elejére; mikor aztán tévedését észrevette, nem folytatta tovább, hanem a tévesen vésett betűt meghagyván, az oltár állítójának nevét véste be. Valójában azonban aligha tévedésről van szó. Inkább arra kell gondolnunk, hogy az *a* tövű név görögös genitivusa áll előttünk. Hiszen az emléket olyan ember állíttatta, aki Juppiter *Dolichenus*nak áldozott és pedig valószínűleg nemcsak azért, mert ez akkor divat volt, hanem azért is, mert hazájabeli istennek tett fogadalmat. Ami alatt persze nem azt kell érteni, hogy épen Doliche-beli, hanem azt, hogy ázsiai görög. És érdekes, hogy Geta nevének ilyen alakjára két *antiochiaei veretū* éremnek a felirata is nyújt analógiát.¹ *Imp. Caes. L. Septimius Geta*s. A felirat keletkezésének a korát meglehetősen pontosan meg lehet állapítanunk. Abból az időből való, mikor Septimius Severus, Caracalla és Geta együttesen uralkodtak. Ez pedig nagyon rövid ideig tartott, a 209. év derekától a 211. év legelejéig, mert Septimius Severus ennek az évnek februáriusában halt meg. Mintegy év múlva követte őt Geta. A felirat keletkezésének korát pontosabban nincs módunkban meghatározni, mert a szereplő császároknak nincsenek felsorolva a czimeik.

A *damnatio memoriae* következtében kitörült nevek helyett nem véstek új szöveget.

Dr. Buday Árpád.

¹ *Cohen*, monn. imp. IV. p. 283—4, n. 285—6.